

suport. Es tracta, doncs, de la defensa d'una certa concepció de la lleialtat diferent de la que reclamen des de Madrid i en direcció inversa. Madrid demana permanentment adhesions a principis –lleialtat a la Constitució o a la Corona, per exemple–, quan Pujol demana lleialtat als pactes per la governabilitat de l'estat.

Ara bé, més enllà de l'escaramussa dialèctica entre Borrell i Pujol, i de la resposta ridícula de l'escolanet Sala, només la possibilitat que un ministre, sen-

se saber ni com va ni com costa, es permeti de jugar i fer broma amb la idea d'accedir a la presidència de la Generalitat en nom del PSC, ens mostra sobretot la gravetat de la situació a la cúpula d'aquest partit.

De fet, i posteriorment a l'intercanvi de floretes Borrell-Pujol, ha tornat a aparèixer la qüestió de cicle quasi setmanal de la successió d'Obiols com a candidat. I ara amb l'enjoli afegit de la incertesa que Maragall opti a l'alcaldia de Barcelona. Per mostrar l'abast de

l'embolic, i gairebé simultàniament, Joaquim Nadal assegurava que Maragall hi optaria, alhora que Maragall fugia d'estudi. La situació en definitiva, es fa cada dia més patètica, especialment en un partit en què el secretari general, Raimon Obiols, vol convèncer tothom que els lideratges no hi són fonamentals –potser seguint la vella astúcia de fer de la necessitat, virtut–, i en Sala diu que els en sobren.

Francament, que s'han tornat boigs, aquests romans? **Salvador Cardús**

Guerra d'ètnies a Rwanda

La violència ha esclatat amb força a Rwanda. Però la seva història postcolonial, com ens explica Antoni Castel, és plena de matances entre les seves ètnies.

Rwanda i Burundi, dos minúsculs països de la regió dels Grans Llac d'Àfrica, són de nou notícia per les matances ètniques. Periòdicament, des de la independència de Bèlgica (1962), l'odi latent entre les dues ètnies principals, els hutus i els tutsis, es transforma, amb qualsevol pretext, en uns programes que poden passar a la història de les persecucions religioses, culturals i comunitàries esdevingudes durant aquest segle. En aquesta ocasió, l'espurna que ha encès la flama de la mort i la desolació ha estat el sabotatge contra l'avió amb què viatjaven el president de Burundi, Juvénal Habyarimana, i el seu homòleg de Rwanda, Cyprien Ntaryamira. Aquests dos estadistes tornaven a Kigali, el 6 d'abril, precisament de Dar-es-Salaam (Tanzània), on s'havia fet una reunió per discutir sobre les tensions de Burundi i els problemes per a aplicar l'acord de pau entre els rebels tutsi i el Govern de Rwanda.

Aquests enfrontaments ètnics, massa freqüents al continent africà, tenen un origen que la constitució de l'estat modern no ha reeixit a superar. Els hutus, majoritaris en tots dos països, foren durant el període pre-colonial serfs dels tutsis. Els primers, de llengua bantu, es dedicaven a l'agricultura, i els tutsis, que havien emigrat d'Etiòpia, eren pastors. La tercera ètnia –menys de l'1%–, els twas, és la pobladora originària de la zona. Els twas, els pigmeus dels nostres documentals i pel·lícules amb preten-

sions científiques, són totalment arraconats al bosc tropical, on són estudiats, com animals en captivitat, per curiosos occidentals i aprenents d'antropòlegs.

Els alemanys, que obtingueren el que llavors se'n deia Rwanda-Urundi a la conferència de Berlín de final del segle passat, s'aprofitaren d'aquesta animadversió entre ambdues ètnies. Vist que els tutsis controlaven el poder, els alemanys, i després els belgues, mantingueren aquestes estructures injustes i integraren els tutsis a l'administració colonial i a l'exèrcit.

Amb tanta humiliació eren lògiques les respostes violentes. A Rwanda, els hutus liquidaren la monarquia tutsi, fins i tot abans de la sortida dels belgues, i es feren amos del poder, que no han deixat fins ara. Les matances de tutsis del 1962 –desenes de milers de morts– i la frus-

tració d'haver d'obeir els hutus alimentaven l'ideal de revolta. La venjança arribà en 1990, quan les unitats del Front Patriòtic Rwandès (FPR), sostingut per Uganda, es plantà a les portes de Kigali. Habyarimana, intransigent i *mugabo* (home viril), un hutu, va haver de pactar amb el dimoni per ordres de Bèlgica i França. Però una cosa és signar un paper i una altra respectar el compromís. El *mugabo* obstaculitzà al màxim l'aplicació d'un acord de pau que preveu de compartir el poder amb els tutsis.

A Burundi, la pólvora és a punt d'ence-sa. Els hutus dominats pels tutsis fins al juny del 1993, recorden, amb amargor, les matances sofertes en 1972 i 1988. Ntaryamira, que succeí a Ndadaye, assassinat, era un hutu que es destacà per la seva mediocritat: fou incapaç d'aturar les matances de Bujumbura.

Les represàlies ètniques de Rwanda confirmen la fragilitat d'uns estats amb fronteres traçades de forma capriciosa pels colonitzadors.

Aquesta herència i la prepotència de les elits dirigents faciliten el ressorgiment del problema ètnic i cultural a l'Àfrica. Mentre els estats no garanteixin el dret de la diferència cultural de les minories, no es podrà dir que s'han superat els recels dits tribals i que només són l'expressió d'una revolta contra un poder que, en la majoria de casos, no demostra gaire sensibilitat envers les ètnies o comunitats diferents.

Antoni Castel